

Ministersekretær i Statsministeriet Helge Hjortdals referat af en samtale med den sovjetiske ambassades 1. sekretær, Rylnikov, den 24. november 1960.¹

Den herværende sovjetiske ambassades førstesekretær, hr. Rylnikow, har flere gange rettet telefonisk henvendelse til undertegnede med anmodning om, at jeg modtog en invitation til sammen med ham at spise frokost. På grund af valget og de efterfølgende forhandlinger vedrørende regeringsdannelsen m.v. har jeg kunnet få frokosten udsat indtil i dag den 24. november, hvor den omhandlede frokost fandt sted kl. 12.30-15 på restaurant Wiwex. Der var ikke andre end hr. Rylnikow og mig til stede under frokosten.

[...]

Hr. R. var også interesseret i at få at vide, hvorfor Danmark havde tilladt nedlægning² af tyske depoter i landet. Hvorfor havde man ikke ønsket, at depoterne blev nedlagt af U.S.A.?

Jeg svarede, at der jo ikke var tale om tyske depoter, men NATO-depoter, og kunne iøvrigt ikke forstå, hvorfor Sovjetunionen var mere interesseret i at få U.S.A.-mandskab i stedet for NATO-mandskab ved disse depoter. Hr. R. udtalte, at dette var et spørgsmål om det fornødne mandskab til de forskellige militære opgaver, men iøvrigt tillagde han disse depoter størst betydning i propagandamæssig henseende, ikke i militær. Han kunne lide at få at vide, hvorledes Danmark under det forestående NATO-møde i Paris ville stemme, når spørgsmålet om atombevæbning blev forelagt.

Jeg svarede, at den danske regering jo flere gange officielt havde tilkendegivet, at man var imod atombevæbning her i landet.

Hr. R. spurgte, hvorledes Danmark så ville stemme, dersom spørgsmålet om at gøre NATO til en atommagt kom til drøftelse. Jeg svarede hertil, at jeg ikke kendte noget hertil, og at spørgsmålet muligvis ikke var færdigdebatteret herhjemme. Men hr. R. kunne være forsikret om, at Danmark ikke ville stemme for forslag, som landet anså for at ville medvirke til en øgelse af den internationale spænding.

Hr. R.: Det havde været en kilde til undren, hvordan socialdemokratiet i Danmark kunne vinde et valg, når partiet ikke havde taget et klart standpunkt forud til spørgsmålet om atombevæbning. Jeg oplyste, at socialdemokratiet havde udtalt sig klart om dette spørgsmål, nemlig, at man ikke ønskede en atomstationering i Danmark. Hertil kom, at enhver borger i landet var klar over, at det største regeringsparti førte en realistisk politik om dette afgørende spørgsmål. Hr. R. kunne ikke forlige sig med tanken om, at socialdemokratiet var gået frem, medens andre, som havde taget klart standpunkt imod atomstationering, var gået tilbage. Jeg svarede hertil, at der i den danske arbejderbefolkning måtte være meget stor tillid til socialdemokratiets udenrigspolitik. Kursen inden for NATO var lagt, og arbejderbefolkningen har sandsynligvis stort set ment, at Danmarks interesser blev varetaget på den mest fornuftige måde af socialdemokratiet.

Hr. R. spurgte, hvorledes regeringen bedømte folketingsmand Aksel Larsens valgsejr.

Jeg svarede, at jeg naturligvis ikke kunne vide, hvordan de enkelte ministre vurderede situationen efter Aksel Larsens valgsejr, men at det jo i hvert fald i pressen var en udbredt opfattelse, at der ikke var tale om en fast og stabil vælgerskare, som havde sluttet sig til ham og hans politik. Han havde sikkert vundet en del i kraft af sin personlige dygtighed og sikkert endnu flere på grund af, at han var i risiko for at gå ud af dansk politik.

Hr. R. spurgte, hvor man ventede, Aksel Larsens stemmer ville gå hen, dersom der blev folketingsvalg inden længe.

Jeg svarede, at man jo havde ment, at en del ville gå til socialdemokratiet, en del tilbage til de radikale, og man havde også ment, at der ville blive en lille klat tilovers for det fallerede kommunistparti.

[...]

Hr. R. spurgte derefter, hvorledes jeg havde set på FN's generalforsamling.

Jeg svarede, at man med nogen undren og ængstelse havde set den sovjetiske ministerpræsident Khrustjov optræde truende og med skoen i hånden i FN's generalforsamling. Selvom han havde været utilfreds med de vedtagelser, der var sket i FN, herunder vedtagelserne i sikkerhedsrådet, og med den udførelse, som generalsekretæren havde foretaget af instruktionerne, burde han have optrådt noget mere værdigt, når han dog stod som repræsentant for en virkelig dominerende stormagt.

Hr. R. var meget glad for denne direkte udtalelse, men kunne ikke acceptere den. Der havde været tale om en sund reaktion fra den sovjetiske ministerpræsidents side. Han havde været særdeles utilfreds med generalsekretærens arbejde i Congo og havde ikke haft mulighed for åbenlyst at tilkendegive denne utilfredshed på anden måde.

Hr. R. spurgte, om den slags ydre manifestationer influerede på f.eks. den danske befolknings syn på Sovjetunionen. Dette besvarede jeg bekræftende, idet jeg mente, at man godt kunne blive lidt ængstelig, når man så en statsminister for 200 millioner mennesker optræde så impulsivt.

¹ Hjortdal sendte dagen efter referatet med et brev til Schram-Nielsen i Udenrigsministeriet med følgende indhold: "Kære dr. Schram-Nielsen. Hermed et hastigt nedskrevet "referat" af samtalen under min frokost med hr. Rylnikow i går. Jeg ved ikke, om det har nogen interesse for Dem, men lad det være min tak til Dem, fordi De gav mig lov til at gå derhen! Det var lidt hyggeligere, end sædvanen byder. Vil De ved lejlighed lade mig vide på telefonen, hvad De mener om konversationen - også af hensyn til fremtiden? "

² Der hentydes til beslutning taget i 1960 om at have vesttyske militære depoter oplagret på dansk territorium med henblik på anvendelse af den dansk-vesttyske fælleskommando –Enhedskommandoen – under en militær konflikt.

Hr. R. spurgte, om den danske befolkning da var ængstelig i forholdet til Sovjetunionen. Han havde i sit arbejde fornemmet en noget negativ indstilling til Sovjetunionen og mente, at det skyldtes den propaganda, som blev udøvet af den danske dagspresse.

Hertil svarede jeg, at han jo foruden skoen måtte huske tildragelserne omkring Tjeckoslovakiet og Ungarn. Det var heller ikke begivenheder, som kunne styrke tilliden til Sovjet og dets fredelige hensigter.

Hr. R. kunne naturligvis ikke være enig med mig i bedømmelsen af disse tre tildragelser, men kunne godt forestille sig, at de kunne have en psykologisk virkning, som var imod Sovjets interesser. Han havde dog de bedste erfaringer om det officielle Danmarks forhold over for det officielle Sovjet, men kunne ikke fatte, at socialdemokratiets hovedorgan Aktuelt kunne føre en så stærkt antisovjetisk kurs, som det gjorde, ikke mindst i den senere tid. Han var godt klar over, at det ikke var regeringens, endsige statsministerens personlige indstilling til Sovjet, som var kommet til udtryk gennem Aktuelts spalter.

Jeg svarede hertil, at den uvenlige behandling, som Sovjetunionen af og til måtte finde sig i i den danske presse, i første række skyldtes det danske kommunistparti, der havde benyttet de opnåede resultater i selve Sovjetunionen som agitationsstof i den indenrigspolitiske danske debat. Man havde i årevis ført en kampagne og en propaganda, som forherligede forholdene i Sovjetunionen i en sådan grad, at modstanderpressen, ikke mindst den socialdemokratiske, havde måttet tage til genmæle heroverfor, altså af indenrigspolitiske grunde. Man ville ikke lade sig decimere til fordel for det danske kommunistparti på grundlag af en kampagne, som forherligede tilstandene i et fremmed land.

Hr. R. var glad for denne oplysning, men sagde, at han iøvrigt stadigvæk fandt det betænkeligt med den uforsonlige kurs, som Aktuelt havde indtaget. Man ville ikke støde på så fjendtlige artikler i den sovjetiske presse angående Danmark.

Jeg svarede hertil, at baggrunden jo var en ganske anden. Der var ikke mulighed for en indenrigspolitisk begrundelse for en sådan uvenlig propaganda vendt imod Danmark, da der kun var eet politisk parti i Sovjetunionen. [...]

Iøvrigt undrede han sig over, at NATO-manøvren "Hold fast" kunne finde sted på den måde, som tilfældet var. Man havde opereret med en potentiel fjende, som kun kunne være et bestemt fremmed land, og manøvren var blevet fulgt med stor interesse i den danske offentlighed.

Jeg bemærkede hertil, at jeg ikke var militærekspert og iøvrigt ikke havde fulgt referaterne af den nævnte manøvre med synderlig interesse.

[...]

24/11-60
Helge Hjortdal

Kilde : Rigsarkivet. UM 5. D. 30.a